

UNA VISIÓ DE LA NARRATIVA DE JULIÀ DE JÒDAR

L'àngel dels proletaris

XULIO RICARDO TRIGO

No és gaire habitual que un escriptor català es llanci a l'aventura que significa una trilogia. La velocitat de vertigen que han pres els llibres –pel que fa a la seva vida real a llibreria i, en conseqüència, a la d'escriptura– no ajuden a plantejar-se empreses de llarg alè. Més aviat sembla que el mercat demana llibres de lectura senzilla, ràpida i una mica intranscendent. No obstant això, i el lector tindria molt a veure en aquesta tendència, els llibres que ens atrapen, que aconseguen trencar el ritme embogit de la ficció contemporània i romandre entre nosaltres com a lectura perdurable, neixen d'altres pressupostos, d'aquells que molts titllen irresponsablement d'antiquats.

Julià de Jòdar comença la trilogia que ara ocupa el seu temps amb *L'àngel de la segona mort* –com la resta de la seva obra publicada per Quaderns Crema–. Més tard publica *El trànsit de les fades*, premiada amb l'últim premi de la Crítica a la millor novel·la del 2001. L'autor ja anuncia la conclusió de l'aventura, de la qual només sabem el títol: *A la recerca de l'heroi proletari català*. Després de llegir aquestes novel·les seria molt difícil quedar-se amb una de les dues, lluny d'això arribem a la conclusió que la trilogia *L'atzar i les ombres* ha colpit des de la primera novel·la i avui, cinc anys després d'haver començat a seduir-nos, encara ho fa amb més força.

Situem-nos una mica. La trilogia ens parla de la postguerra, d'un barri de Badalona, el de Guifré i Cervantes, un escenari inventat per l'autor que serveix com a paradigma d'altres barris de l'època. Els noms Guifré i Cervantes, com ja ha apuntat el crític Joan Josep Isern, funcionen com una clara al·legoria a la barreja de cultures dels habitants d'aquest territori imaginari. Dins de la ficció, Julià de Jòdar acaba bastint un retrat molt particular i plural, tal i com s'escau en literatura, sobre una època

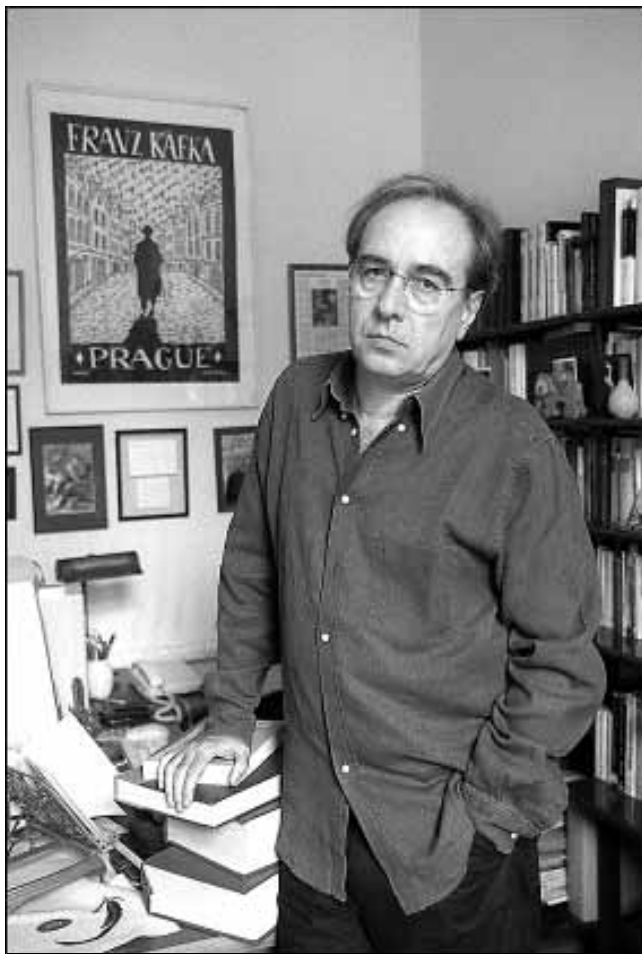
fosca i difícil, però també plena d'idees i d'esperances, una època en què encara habiten, cada dia més entrellaçades, les arrels del què som ara i avui.

Vist d'aquesta manera, és a dir, si ens deixéssim portar per les aparences, podríem pensar que la trilogia *L'atzar i les ombres* acabarà sent un altre fresc històric, un més dels que amb encert o sense se succeeixen dins la nostra literatura. Molt aviat, em penso que ja des de les primeres pàgines, para esment el lector que l'abast de la novel·la de Jòdar és més àmpli, que la seva proposta posseeix una intensitat que el connecta amb el millor de la tradició catalana, però sempre a través d'un intens exercici de modernitat, sense oblidar que una part del recorregut ja ha estat fet i que un escriptor no pot ignorar els seus antecessors.

Penso que hi ha dues feines impor-

tants per a l'escriptor en aquest tombant de segle: per una banda ha de fer una revisió crítica de les avantguardes, mirar d'entendre l'abast d'aquella recerca dels límits per cercar-hi la pròpia veu. Però també ha de tenir en compte el pas endavant, pel que fa a la interpretació dels conceptes clàssics, que van dur a terme els escriptors sud-americans durant els 60 i 70. Pel que hem pogut constatar amb aquestes dues novel·les de la trilogia, Jòdar escriu des de la interpretació més realista del realisme. I seria bo en aquest punt demanar l'ajuda de Jorge Luis Borges. L'escriptor argentí ens deia que en pensar la seva vida hi trobava converses, viatges, pel·lícules, paisatges, lectures i, va afegir, somnis.

Ara bé, parlem de projectar un univers novel·lístic, un camí que no sempre és transitable. Més aviat és ple de bassals, trampes i tempestes que t'impedeixen d'arribar a la casa que hi ha al bell mig del bosc, la casa on habita

Julià de Jòdar autor de la trilogia 'L'atzar i les ombres'

el sentit últim que farà versemblant la història, una credibilitat que no semt a veure amb la vida. El llenguatge i l'aptitud de l'escriptor per a la creació d'un bastiment eficaç són els principals valedors del resultat final. Al cap i a la fi una novel·la, sobretot una novel·la que aspiri a crear un món independent, no és gaire diferent d'aquests jocs de construcció que tant fascinen els nens, i potser la diferència més evident seria que no hi ha plànols, que l'única oportunitat que tenim per edificar el castell depèn de l'eficàcia narrativa de l'escriptor.

Hi hauria moltes maneres de veure-ho, però aquesta eficàcia és ben present en totes dues novel·les. El domini que demostra Jòdar a l'hora de construir la seva història, multiplicant les veus i les visions possibles dels fets, presentant-nos no sols una realitat po-

lièdrica sinó, encara que sembli críptic, palindròmica, fa d'aquesta trilogia en marxa una de les apostes més reeixides de la literatura catalana actual. Qualsevol altra postura narrativa pot ser valuosa, es poden escriure històries d'una manera més senzilla, però no és fàcil trobar el mateix rigor a l'hora de construir una totalitat, el rigor que acompanya l'escriptura de Jòdar.

Una de les sorpreses de la narrativa de Jòdar és que fa l'efecte que algú somia la novel·la que tenim a les mans, la somia a la vegada que nosaltres llegim, configurant un text amb clares connotacions oníriques, en què la bellesa, sobretot a la segona entrega de la trilogia, esdevé tragèdia. A *El trànsit de les fades* la veu narrativa passa d'un personatge a un altre, però resulta una lectura nítida; la narrativa de Jòdar ha guanyat en matisos i clarividència, com si a mesura que ens acostéssim al present s'hi trobés més còmode.

El trànsit de les fades torna, com l'anterior, a explicar-nos un assassinat, però no importen gaire els noms dels protagonistes. La idea és apropar el lector a l'univers que va fer possible l'escriptura, aquella segona part de la postguerra tan plena encara d'un sentiment tràgic i mediocre de l'existència. Un món on destaca el paper de les dones que, impulsades per somnis i ideals, no són capaces de trobar la manera de portar-los a terme. Per a aquest viatge, Jòdar tria les armes des d'una complexitat gairebé musical, en què el tema central es va manifestant a poc a poc, afegint sentits sense oblidar el misteri necessari al discurs novel·lístic.

No podem deixar de tenir en compte l'enorme ambició que traspuen aquests dos volums de la trilogia. S'ha de tenir una ambició remarcable per mirar de reunir tants personatges en una novel·la. Els últims anys hem assistit a una gran proliferació de la novel·la de *personatge* –trobar-ne dins d'un llibre més d'un amb cap i peus ja és prou difícil–, personatge

que s'esborra si mirem més enllà del seu egotisme. Una altra cosa, molt diferent, no gens freqüent, és aconseguir que els personatges expliquin el seu món, que ens el facin present amb les seves accions. Lluny de quedar-se a la superfície, o viure de la sentimentalitat, Jòdar treballa els detalls per mostrar-nos tots els secrets d'una forma de vida que encara ens podria ensenyar alguna cosa... Encara ens falta la tercera part de la trilogia. I Julià de Jòdar no ho té fàcil. Però estic convençut que quan llegim *A la recerca de l'heroi proletari català* l'autor ens tornarà a conduir a aquella casa al mig del bosc on habita el sentit de les coses. Mentrestant no podem deixar de banda *El trànsit de les fades*, un passaport a la felicitat per a aquells que encara gaudim amb la lectura.

3.000 CARÀCTERS

El errants

DOLORS MIQUEL

Tot llegint *Canto errante*, un dels llibres que Rubén Darío escrigué durant la seva estada a Mallorca, em vaig trobar amb la sorpresa que en el poema *Epístola* el poeta nicaragüenc dedica tota una estrofa a reflexionar de manera laudatòria entorn de la figura de Ramon Llull, a qui considera un dels seus esperits preferits. "*De los hondos espíritus es de mis preferidos. / Sus robles filosóficos estan llenos de nidos / de ruiseñor. Es otro y es hermano de Dante*". Al mateix poema, Rubén Darío esmenta Rusiñol, en el seu vessant pictòric, i a Verdaguier, de qui en cita uns versos, per després anomenar-lo: "*Mossen Cinto, el gran Catalán*", cosa que vol dir que l'any 1899, durant l'estada que el nicaragüenc va fer a Barcelona, anys de la retractació pública i posterior rehabilitació eclesiàstica de Verdaguier, Rubén Darío ja degué conèixer la fama i l'obra de Verdaguier. A la mateixa *Epístola* es refereix també a un arxiduc austríac que s'havia retirat a Mallorca, "*un atrida / que aquí ha encontrado el cierto secreto de su vida*". La menció de l'Arxiduc em féu pensar aviat en un arxiduc que surt al pròleg de *Perles d'amic e d'amat*, de Verdaguier, en què el poeta l'esmenta, amb motiu d'una estada que féu a Mallorca a finals del 1894. Allí el poeta perseguit (i biogràficament confinat a la Gleva en cura de repòs...), comptà amb "la generosa i amable hospitalitat de l'arxiduc don Lluís Salvador, qui es dignà servir-me de guia per aquells boscos i serres veïnes". No era pas la primera vegada. L'arxiduc austríac fa referència a aquesta estada i a d'altres en *Allò que sé de Miramar*: "Molta de gent va venir a Miramar després que va esser restaurat i trepitjaren ses pedres veïes mal forjades de s'entrada, a on tal vegada ressonaren ses petjades des fundador. D'un tot sol, d'entre els molts que hi vengueren, sia feta memòria: des mossèn Cinto Verdaguier. Varies vegades havia vingut a passar uns quants dies amb mi; li agradava molt sa pau d'aquestes altures". L'arxiduc esmentat per Rubén i Verdaguier és Lluís Salvador d'Àustria, fill dels grans ducs de Toscana i membre de la família imperial austrohongaresa. Havia arribat de ben jove a l'illa de Mallorca, on adquirí una gran fama per *Die Balearen*, una veritable enciclopèdia de les illes al segle XIX i també i sobretot per la seva vida excèntrica i llicenciosa. Qui sap si precursor de la posterior colonització alemanya, es dedicà a adquirir nombroses possessions per la serra de Tramuntana. Una de les finques adquirides, S'Estaca, on actualment hi viu l'actor Michael Douglas, la donà a la seva amant fixa, una pageseta que el va saber encaterinar: Caterina Homar. El nom em sonava. De seguida vaig saber per què.

Pocs anys enrere, amb motiu d'un viatge per l'illa de Mallorca, estant a Valldemossa, vaig comprar-me un parell de llibres: l'un sobre l'estada de George Sand a Mallorca i la seva relació amb Chopin, l'altre sobre una tal Caterina Homar, escrita per l'arxiduc Lluís Salvador, personatges, aquests últims, dels quals ho desconeixia tot. Amb tot dos llibres vaig tornar a Barcelona. El llibre de l'arxiduc no el vaig arribar a llegir mai: vagà per la meua prestatgeria, ja que no pels meus ulls, i m'acompanyà en les tres mudances que des d'aleshores he realitzat, sense ni esperonar el meu desig de llegir-lo, ni tampoc el desig legítim de deixar-lo en alguna casa, com aquell qui oblida a posta, un inservible. Després de llegir el *Canto errant* de Rubén Darío, el *Llibre errant* va trobar finalment un motiu de lectura: la curiositat, adobada per unes sucoses notes i un pròleg en què Lluís Ripoll esmenta les intimitats arxiducals i popularment sabudes que l'illa, qui sap si per por al poder que hi exercí l'austríac, havia callat durant anys.